

Оригінальна стаття / Original article

УДК 316.35

Гурій Богдана¹, Школяр Мар'яна²

¹ Малопольська школа державного управління Краківського економічного університету, Краків, Польща

² Національний університет «Львівська політехніка» Львів, Україна

DOI: [https://doi.org/10.33120/ssspj.vi49\(52\).266](https://doi.org/10.33120/ssspj.vi49(52).266)

**ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ
У ВТІЛЕННІ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ
ЧЛЕНІВ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

**PRACTICES OF USING SOCIAL CAPITAL
IN THE LIFE STRATEGIES IMPLEMENTATION
OF YOUTH PUBLIC ORGANIZATION MEMBERS**

ABSTRACT

Introduction. Activity and involvement in a public organization can significantly change a young person's outlook and accelerate his future career growth and life success. The development of his life strategies depends on the resources he accumulates as a member of a youth organization and the created relationships being a member of those organizations.

The article's **purpose** is theoretical and empirical substantiation of the generation features, conversion, and use of social capital in implementing life strategies by young people based on their membership in youth public organizations.

Methodology. Using the method of in-depth interviews, an empirical study of the peculiarities of the acquisition and influence of the accumulated social capital by members of youth public organizations on the construction of their life strategies. The author defines life strategies as behavioural orientations based on life ideas, goals, and demands, formed under the influence of public activity in youth public organizations.

Results. Based on in-depth interviews conducted within the study's framework, an authors' typology of life strategies was proposed for former youth public organizations members in Lviv. In particular, social-, business-, management-, political-, and religious-oriented types of life strategies were highlighted and described.

Conclusions. The conducted theoretical and empirical analysis of the capital generation process of youth public organizations and the possibilities of using this resource by their current and former members in the construction of life strategies allowed us to characterize the social capital of youth as a significant and necessary factor in the development of civil society. It's important to outline the key directions of its development: establishing social relations, ties, and contacts; forming conditions for the development of relations based on trust; encouraging and stimulating cooperation, etc.

The further perspective of the study consists of identifying factors that prevent the transition of the individual social capital level of public organizations members into the organization's social capital.

KEYWORDS

public organization; social capital; youth; life strategies.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ГОЛОВНОГО АВТОРА

Школяр Мар'яна Володимирівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи, Національний університет «Львівська політехніка», shkolyar.maryana@gmail.com, ORCID:000-0003-1890-2363

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

©Copyright: Shkoliar, 2022

Видавець: Sciendo

DOI: [https://doi.org/10.33120/ssppj.vi49\(52\).266](https://doi.org/10.33120/ssppj.vi49(52).266)

Received: 23.03.2022

Revised: 28.05.2022

Accepted for publication: 15.06.2022

ВСТУП

Актуальність. Соціальний капітал молоді, як і соціальний капітал суспільства в цілому, належить до тих визначальних чинників, які сприяють формуванню соціальної солідарності на макро-, мезо- та мікрорівні соціетального розвитку, що надзвичайно актуалізується в умовах сучасного українського суспільства. Важливим джерелом формування соціального капіталу молоді є її участь у громадських рухах, об'єднаннях, організаціях, які ініціюють та спрямовують соціальну активність молоді людини. Об'єднання молоді в громадські організації засвідчує

її прагнення до самоорганізації у вирішенні різноманітних суспільних проблем, в тому числі пов'язаних з життєдіяльністю молодого покоління, тобто є одним із важливих чинників та, водночас, показників розбудови громадянського суспільства в нашій країні.

Постановка проблеми. Окремі аспекти ролі молодіжних громадських організацій в процесі формування соціального капіталу висвітлювали такі українські соціологи як О. Балакірева, О. Бень, М. Бондаренко, В. Головенько, М. Задорожна, О. Лазоренко та інші. Вітчизняні автори, здебільшого, досліджують цю проблематику з точки зору участі молодіжних громадських організацій в реалізації молодіжної політики та у розбудові громадянського суспільства. Мало вивченими залишаються процеси формування

соціального капіталу в молодіжних громадських організаціях, тому на сьогодні існує можливість доволі поверхового окреслення окремих сторін його реалізації членами цих організацій. Поза увагою дослідників залишається проблематика власне процесу генерування соціального капіталу в самих організаціях, використання його молодими людьми як інструменту для закладення життєвих стратегій, а самих організацій – як поля формування індивідуального соціального капіталу.

Розробка проблеми. Спроби концептуалізації соціального капіталу останнім часом є доволі популярною практикою. У рамках соціологічного дискурсу сформовано три рівні дослідження соціального капіталу, кожен із яких має власні аналітичні інструменти. Такого підходу дотримуються науковці С. Боргатті, К. Джонс, М. Еверет (Borgatti et al., 1998) та Н. Лін (Lin, 1999), виділяючи соціальний капітал на цих рівнях. Мова йде про макро- мезо- та мікропідходи у дослідженні соціального капіталу.

Макропідхід зосереджений на трактуванні соціального капіталу на рівні цілого суспільства та оперує категоріями соціетального типу, які пов'язані з потенціалом взаємодії. Довіра, цінності та норми – це основні субкатегорії, які пояснюють категорію соціального капіталу на макрорівні. Йдеться про середовище, в якому певним чином можуть вибудовуватись взаємодії, засновані на довірі та певних цінностях, і яке підтримується певними нормативними зразками. Існує низка інтерпретацій соціального капіталу на цьому рівні у різних наукових полях. Зокрема, теорії Р. Патнама, Ф. Фукуями, Р. Інглхарта ілюструють інституційний, соціокультурний та ціннісний підходи відповідно (Патнам, 2001; Фукуяма, 2008; Inglehart, 1997).

Інституційний підхід (Р. Патнам) репрезентує феномен соціального капіталу з точки зору ефективності

функціонування інститутів громадянського суспільства. Соціокультурний підхід (Ф. Фукуяма) концентрує увагу на ціннісних орієнтаціях та культурних традиціях як передумовах економічного розвитку суспільства (Фукуяма, 2008). Ціннісний підхід (А. Хіршман, Р. Інглхарт, та ін.) ґрунтується на аналізі соціального капіталу як елемента ціннісної системи індивідів (Hirschman, 1982; Inglehart, 1997).

На нашу думку, у межах макропідходу до трактування соціального капіталу залишається без належної уваги рівень соціальної організації як середовища, у якому створюється та генерується соціальний капітал. Науковці, які обмежуються лише дослідженням макроконцепту соціального капіталу, мало знають про процеси в структурах мезорівня і специфіку формування й реалізації індивідуального соціального капіталу, що ускладнює вивчення витоків його негативних проявів. Відповідно, ми звернемось до аналізу як мікрорівневої концепції соціального капіталу, зосереджуючись на особливостях використання соціального капіталу у реалізації життєвих стратегій молоді, так і мезорівневої, оскільки фокусуватимемо увагу на членстві молодих людей в громадських організаціях як осередках генерування соціального капіталу.

Мікропідхід передбачає трактування індивіда крізь призму ресурсів, якими він володіє, і його потенціалу вступати в соціальні взаємодії та вибудовувати свою мережу. На цьому рівні соціальний капітал у соціології розглядають в межах таких субкатегорій, як престиж, репутація тощо. Це рівень персональних соціальних зв'язків та обмінів індивідів, завдяки яким передбачається очікувана віддача від інвестицій у соціальні відносини і забезпечується доступ до необхідних соціальних ресурсів у

суспільстві: доступ до інформації, яка міститься в соціальних зв'язках, що відтворюються в певному середовищі та на певних ієрархічних рівнях і недоступні з інших джерел; доступ до соціальних зв'язків з людьми, які володіють ресурсами, тощо.

Мікропідхід репрезентує соціальний капітал як ресурс, який примножується і конвертується в інші види ресурсів, що дають можливість індивідам отримати дохід та індивідуальний добробут. На цьому рівні проявляється капіталогенеруюча функція соціального капіталу.

Мікрорівневе трактування соціального капіталу представлено в ресурсному та інтеракційному підходах. У ресурсному підході (П. Бурдьє, Н. Лін, Г. Лоурі) у межах мікрорівневої концепції зосереджено увагу на соціальному капіталові як кількості ресурсів, якими залучений індивід може оперувати у щоденній взаємодії (Бурдьє, 2002; Lin et al., 2001; Loury, 1992).

Інтеракційний підхід (Спренгерс, Р. Барт та ін.) ґрунтується на діяльнісних та комунікативних аспектах природи соціального капіталу і пояснює його походження через здатність індивідів взаємодіяти в межах певної структури чи мережі (Sprengers and Tazelaar, 1988; Burt, 2000).

Мезопідхід є інтегративний, у ньому перетинаються елементи макро- та мікроконцепцій соціального капіталу. Об'єктом аналізу тут є мережа, група, організація як система, побудована на певній довірі, принципах, цінностях, нормах, а також як система взаємодій конкретних індивідів і носіїв певних ресурсів. Теорію соціального капіталу мезорівня найбільш яскраво розвинено в таких теоретико-методологічних підходах: мережевий підхід (Дж. Коулман, М. Пелдем), в межах якого фокус уваги спрямований на аналіз різноманітних соціальних мереж та структур, що дають доступ індивіду до соціального капіталу (Коулман, 2001;

Paldam, 2000); організаційний підхід (Д. Кноук, Л. Пенінг та ін.), який зосереджений на визначенні організації як основної мережі мікрорівневих взаємодій між індивідами (Кноке, 1999; Penning, 1998); підходи, що аналізують соціальні взаємодії на рівні територіальних громад (Дж. Сенсенбреннер та А. Портес, Д. Нараян та Л. Прітчет, С. Грутаерт, А. Крішна та Н. Упхофф) тощо (Portes, 1998; Narayan and Pritchett, 1999; Grootaert, 2002; Krishna and Uphoff, 1999).

МЕТА

Теоретичне та емпіричне обґрунтування особливостей генерування, конвертації та використання соціального капіталу у втіленні життєвих стратегій молоддю завдяки членству в молодіжних громадських організаціях.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Занурення в концептуальні підходи до інтерпретації соціального капіталу на макро-, мікро- і мезорівні в межах теорії капіталу дозволило нам виділити чотири основні виміри його аналізу на кожному рівні, а саме: інституційний, мережевий, інтеракційний та ресурсний. Виокремлені виміри слугують основою теоретичного та емпіричного вивчення соціального капіталу та закладені в

методологічну базу дослідження формування соціального капіталу в молодіжних громадських організаціях, результати якого представлено в цій статті.

Кожен вимір може мати певні форми об'єктивації соціального капіталу:

– *інституційний вимір* передбачає визначення соціального капіталу як сукупності норм, цінностей та довіри, які виникають у процесі взаємодії в певних структурах;

– *мережвий вимір* репрезентує природу соціального капіталу як систему соціальних структур та мереж, до яких належить індивід;

– *інтеракційний вимір* ґрунтується на діяльнісних і комунікативних аспектах природи соціального капіталу і пояснює його походження через здатність індивідів взаємодіяти в межах певної структури;

– *ресурсний вимір* включає оцінку ресурсів, які залучені в процес накопичення соціального капіталу та є результатом конвертації соціального капіталу у інші види капіталу. На цьому рівні соціальний капітал – ресурс, сформований у процесі взаємодії індивідів, тобто це рівень індивідуального накопичення соціального капіталу.

Описані виміри соціального капіталу за природою його походження є рамкою нашого емпіричного дослідження.

З метою пізнання особливостей реалізації життєвих стратегій колишніх членів молодіжних громадських організацій під впливом сформованого соціального капіталу в середовищі молодіжної громадської організації, ми провели якісні напівструктуровані глибинні інтерв'ю з колишніми учасниками молодіжних громадських організацій у м. Львові. (n=29). Вік респондентів коливався від 22 до 40 років. Пошук респондентів здійснювався методом «снігової кулі».

Інтерв'ю проводилося за допомогою напівструктурованого запитальника.

РЕЗУЛЬТАТИ

Варто зазначити, що під «життєвими стратегіями членів молодіжних громадських організацій» ми розуміємо спрямованість поведінки членів молодіжних громадських організацій, що ґрунтується на життєвих уявленнях, цілях та домаганнях, сформованих під впливом громадської активності в молодіжній громадській організації.

В процесі аналізу глибинних інтерв'ю нам вдалося типологізувати життєві стратегії членів молодіжних громадських організацій під впливом набутого соціального капіталу (див. табл. 1).

Основними критеріями виділення типів життєвих стратегій були:

- членство в молодіжній організації та спрямованість діяльності організації; мотиви вступу;
- типи виконуваної діяльності та особливості співпраці між членами організації; виконання завдань в організації;
- взаємодія та спілкування в організації;
- довіра до організації та до її членів, дотримання норм і цінностей, запроваджених в організації;
- доступ до ресурсів та їх реалізація в особистих і суспільних процесах.

**Типи життєвих стратегій членів
молодіжних громадських організацій
м. Львова**

Таблиця 1

<i>Тип життєвої стратегії</i>	<i>Зміст типу</i>	<i>Ознаки типу</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Громадсько орієнтований	спрямованість особистості на побудову кар'єри в громадському секторі	- соціальне середовище; - практична діяльність; - спільні дії та заходи; - праця для розвитку суспільства; - швидка переорієнтація на суспільні зміни;
Бізнесово орієнтований	спрямованість особистості на побудову кар'єри в комерційній, бізнес-сфері	- навчання в інших; - досвід ведення власної справи; - знання середовища; - особистий саморозвиток; - командний дух;
Управлінсько орієнтований	спрямованість на побудову кар'єри в органах місцевого самоврядування та державної влади	- професійний розвиток; - готовність працювати; - обізнаність в роботі державного сектора; - довіра;
Політично орієнтований	спрямованість на побудову кар'єри в політичній сфері	- формування професійних контактів; - знання державних і політичних справ; - комунікація з представниками міжнародного середовища;
Релігійно орієнтований	спрямованість на кар'єру в релігійно- церковних та асоційованих з ними структурах	- духовність і світогляд; - християнські цінності; - волонтерська діяльність; - повага;

Проаналізуємо детальніше виділені типи стратегій та їхнє змістове наповнення. Першочергово зупинимось на *релігійно орієнтованому типі*. В основі цього типу лежить спрямованість на кар'єру в релігійно-церковних та асоційованих з ними структурах; він формується через взаємозв'язок духовності та світогляду, які підкріплюються повагою, довірою, спільними інтересами, християнськими цінностями та волонтерським вектором. Набутий соціальний капітал колишні члени молодіжних організацій реалізують щодня як в особистому, так і в професійному житті.

Релігійні засади цього типу життєвих стратегій сформувались завдяки участі респондентів у молодіжних релігійних громадських організаціях м. Львова, таких як: «Родина», «Руки допомоги», «Ми – майбутнє України», «Українська молодь – Христові», «Молодіжна християнська організація при парафії Архистратига Михаїла». Свою діяльність вони здійснюють на основі сформованого в молодіжній організації духовного життя та цінностей. Надання допомоги є невід'ємною складовою життєдіяльності молодіжних релігійних організацій. Це проявляється і у зрілому віці через подальшу волонтерську допомогу і підтримку дітей-сиріт, бездомних людей, а також і через волонтерську діяльність з допомоги воїнам АТО/ООС, ЗСУ. Реалізація соціального капіталу через надання допомоги та спільну працю формує великий ступінь довіри до організації та до її діяльності як серед членів організації, так і у суспільстві.

Громадсько орієнтований тип – спрямованість особистості на побудову кар'єри в громадському секторі. Досвід громадської діяльності мотивує молодь продовжувати свою роботу в громадському секторі на базі розвинутих організацій, які мають фінансування та диференційовану структуру. Вони можуть змінювати

сферу та рівень діяльності, долучатися до громадських організацій конкретного спрямування, займати керівні посади в цих організаціях чи створювати свої власні громадські організації.

Опитані респонденти сферами розвитку своїх життєвих стратегій в громадському секторі обрали сільське господарство, культуру (туризм і мистецтво), надання безоплатної правової допомоги, роботу в громадських організаціях соціального спрямування, здійснення волонтерства тощо; вони були членами таких молодіжних громадських організацій у м. Львові, як «Етновир», «Клуб толерантності», «Пласт», «Сокіл», «Форум видавців», «Асоціація випускників», «Профком студентів».

Для більшості колишніх учасників молодіжних організацій теперішня робота в громадському секторі є професійною та оплачуваною, завдяки якій вони здійснюють прямий вплив на суспільство, а паралельно – реалізуються як професіонали - експерти в певній галузі. Однією з цілей життя цих людей є розвиток суспільства та покращення життя в країні. Отриманий досвід здійснення громадської діяльності колишні учасники громадських організацій активно застосовують не лише у своєму професійному житті, але й продовжують розвивати громадський сектор через втілення власних ініціатив.

Бізнесово орієнтований тип.
Кожна молода людина приходиться в громадську організацію зі своїми індивідуальними мотивами, тому важливо, щоб це було враховано при розподілі функцій і завдань. Хоч в організації не платять за роботу, учасник спільноти отримує винагороду у вигляді компетенцій, які він потім зможе втілити у своєму професійному житті. Важливо зауважити, що особистість, починаючи здійснювати громадську діяльність, бачить, як вона у подальшому зможе реалізувати набуті знання і навички. Цей

тип життєвих стратегій відтворюють колишні учасники освітніх і студентських організацій, ділових та професійних асоціацій, спілок. Респонденти, які реалізують цей тип життєвих стратегій, є вихідцями з молодіжних організацій «Студентське братство Львівської Політехніки», «AIESEC», «BEST», «Ліга молодих правників».

Основними цінностями, які закладені в цьому типі, є відповідальність, працьовитість, розвиток креативності, командний дух, повага один до одного, відкритість до інших та віра в себе. Однак в цих організаціях формуються також цінності матеріального характеру, зокрема, бажання отримати прибуток, адже постійна організація проєктів і великі фінансові бюджети змушують членів організації думати про кошти.

Реалізація цієї життєвої стратегії починається практично одразу після виходу з організації чи завершення навчання. Ще будучи членом цих громадських організацій, молода людина напрацьовує знання та досвід, які допомагають їй стати фахівцем та досвідченим працівником в адміністративній сфері, продажах, обслуговуванні клієнтів, рекламі, піарі та ін. Зокрема, випускники таких громадських організацій, як «AIESEC» і «BEST» успішно стажуються і працевлаштовуються в таких міжнародних компаніях як «Мрія», «Нестле», «ПрайсВотерХаусКуперс», «Samsung» тощо.

Усі набуті знання та контакти є цінним ресурсом в побудові власної підприємницької діяльності. Соціальний капітал у бізнесово орієнтованому типі життєвих стратегій реалізувався через набутий досвід, зокрема, досвід роботи з колегами, роботи в команді, досвід пошуку партнерів та у спілкуванні з відомими і успішними людьми, який розвивається у подальшому в підприємницькій діяльності.

Управлінсько орієнтований тип.
Ця життєва стратегія є протилежною до бізнесово орієнтованої і формується у людей, які отриманий соціальний капітал в молодіжній громадській організації реалізують шляхом побудови професійної кар'єри в органах місцевого самоврядування та державної влади.

Реалізацію життєвих стратегій в органах державної влади здійснюють, найчастіше, вихідці з національно-патріотичних організацій, зокрема таких, як «Спадщина» і «Граніт». Носії цього типу життєвих стратегій прагнуть здійснювати зміни саме через діяльність в органах державної влади. Ще під час участі в молодіжних організаціях, вони отримали знання про функціонування державного сектора та владних структур, часто організували та долучались до спільних з органами місцевого самоврядування заходів, брали участь у стажуваннях, які організовує Львівська міська рада.

З одного боку, тісна співпраця молодіжних громадських організацій з органами місцевого самоврядування дає можливість та виходи працювати в державних структурах, а з іншого, - активна позиція членів цих організацій та їхня висока мотивація до роботи, спрямована на розвиток громадянського суспільства, привертає увагу вказаних структур і вони залучають таких активних молодих людей до своєї діяльності. Через певний період своєї діяльності в органах державної влади, значна кількість колишніх членів саме національно-патріотичних громадських організацій переходить в політичну сферу. Вони мають бажання впливати на політичні процеси, змінювати законодавство і мати доступ до влади, адже лише таким чином бачать можливість долучитись до змін у суспільстві.

Політично орієнтований тип
полягає у формуванні життєвої стратегії шляхом побудови кар'єри в якості

суб'єкта і об'єкта політичного життя. Її формування зумовлено бажанням молодих людей мати політичні важелі у суспільних процесах, лобіювати інтереси громади зсередини та вести політичну діяльність. Саме тому вони вирішують йти в політику. В основному, цей тип життєвої стратегії відтворюють вихідці з молодіжних громадських організацій політичного спрямування, такі як «Батьківщина молода», «Християнсько-демократичний союз молоді», «Молодий Рух», «Українська народна молодь», а також національно-патріотичних організацій «Спадщина», «Граніт».

Першочергово молоді люди йдуть в молодіжну громадську організацію політичного спрямування з метою впливати на політичне середовище через адвокасі кампанії, моніторинги, участь в громадських слуханнях, організацію політичних протестів тощо. Проте поступово участь в політичних організаціях стає інструментом для досягнення як суспільних, так і особистих цілей. Адже в більшості, політичні молодіжні організації створюються як крило політичної партії, де молодіжний сегмент формується як її майбутня основа.

Колишні вихідці з політичних організацій, які продовжують працювати в політичній сфері, мають налагодженні тісні зв'язки з представниками органів державної влади, глибокі знання і розуміння місцевих та державних справ. Відтворення цього типу життєвих стратегій здійснюється, більшою мірою, тому, що після громадської діяльності в молодіжній організації політичного спрямування відбувається вступ в партію. Можна сказати, що в цей час і починається розвиток політичної кар'єри. Відтворення політично орієнтованого типу життєвих стратегій вимагає чіткого розуміння цілей здійснення політичної діяльності та мотивів отримання влади, а відповідно –

планомірного формування політичної кар'єри. Якщо цього немає, молоді люди розчаровуються в низькоефективній діяльності рядових членів партії на місцевому рівні чи в політичній організації і повертаються у громадський сектор або ж ідуть у комерційну діяльність.

ОБГОВОРЕННЯ

Отже, виведені нами та представлені вище теоретичні положення отримали підтвердження теоретичної валідності у дослідженнях впливу соціального капіталу на формування життєвих стратегій колишніх членів молодіжних громадських організацій у м. Львові. Серед головних особливостей життєвих стратегій членів молодіжних громадських організацій є вирішення життєвих протиріч і поєднання власних потреб із потребами суспільства. На формування життєвих стратегій колишніх членів молодіжних громадських організацій впливають комунікаційні процеси в межах організації, відтворювані цінності, довіра, можливість отримання та надання допомоги, досвід, отриманий в організації, а також сфера діяльності організації. За допомогою нашої методики нам вдалося прослідкувати тенденцію щодо сфери реалізації соціального капіталу. Так, колишні члени молодіжних організацій, які відтворюють бізнесово - та політично орієнтований типи життєвих стратегій, реалізують соціальний капітал в напрямку досягнення особистих благ, тоді як в громадсько - та релігійно орієнтованому типах життєвих стратегій капітал скеровується для досягнення суспільних благ. Видимі результати реалізації соціального капіталу з метою сприяння розвитку громадянського

суспільства найбільше простежуються у релігійно-, громадсько- та бізнесово орієнтованих типах життєвих стратегій. На це впливають цінності, які сформувались у відповідних типах молодіжних громадських організацій. Натомість молоді люди, які формують політично орієнтований тип життєвих стратегій, хоча і мають доступ до політичних процесів та політичної еліти, не мають реальних важелів змінювати законодавчу базу і, таким чином, впливати на формування громадянського суспільства.

Важливим аспектом дослідження, який потребує уваги, є особливості процесу накопичення соціального капіталу і його етапів. На індивідуальному рівні накопичений соціальний капітал в молодіжній організації стає трампліном, стартом для її членів у формуванні і реалізації майбутніх життєвих стратегій, адже переважно час перебування в громадській організації збігається з періодом первинної соціалізації, коли молоді люди ще не мають визначених життєвих траєкторій та реалізованості в житті. Молодіжні громадські організації постійно потребують нових людей, їхніх ідей та потенціалу. Часто молодь бажає і потребує реалізації власних ініціатив, але не завжди знає, як це ефективно зробити, не має досвіду пошуку ресурсів, і саме громадські організації надають такі можливості або допомагають у цьому. Долучившись до організації, індивід отримує перелік можливостей, які йому надає молодіжна громадська організація. Зокрема, це інституційні рамки організації, які індивід може використовувати для реалізації організаційних та приватних проектів та включення у соціальні відносини з тими, хто має владу, приймає рішення, що надає йому доступ до ресурсів тощо. Зі свого боку, молодь надає свій потенціал і нові креативні ідеї для їх втілення в межах організації. Персональні соціальні зв'язки індивіда

також можуть прийматись організацією як певні гарантії, які дають самій організації доступ до ресурсів.

Відповідно до цього, накопичення соціального капіталу членами молодіжних громадських організацій відбувається як на рівні особистих комунікацій між усіма учасниками організаційної взаємодії, так і на вищих рівнях системної інтеграції.

Це дало нам можливість сформулювати схему процесу накопичення соціального капіталу в молодіжних організаціях, який складається з 4 етапів: 1) набування персональних соціальних зв'язків у межах організації; 2) здійснення внутрішньоорганізаційної діяльності організації; 3) розвиток певного напрямку чи галузі в громадському секторі; 4) реалізація соціального капіталу для формування подальших типів життєвих стратегій та просування у соціальній ієрархії суспільства (див. рис. 1.)

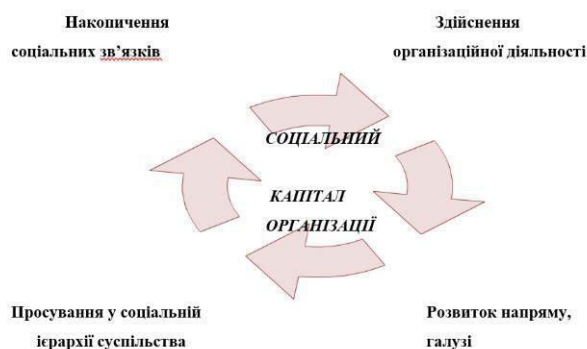

Рис. 1. Процес накопичення соціального капіталу в молодіжних громадських організаціях

На *першому етапі* відбувається нагромадження персональних соціальних зв'язків. Для молодої людини починається формування і набуття індивідуального соціального капіталу, проте це ще не означає, що вона буде його використовувати. Незважаючи на те, що це лише етап початкового накопичення соціального капіталу, однак уже відбувається

отримання індивідами цілого ряду переваг та бонусів. Зокрема, молоді люди отримують приналежність до певної організації, впізнаваність і публічність.

На *другому етапі* відбувається здійснення діяльності організації з метою забезпечення її зовнішнього і внутрішнього розвитку. На цьому рівні створюються та підтримуються умови для розвитку соціального капіталу організації.

На *третьому етапі* відбувається розвиток певної галузі чи напрямку діяльності. Тут уже увага зосереджена не на індивідах чи самій організації, а на тій сфері чи ділянці, в якій організація задекларувала свою діяльність. Можна сказати, що проходження та успішність цього етапу визначається результатами діяльності як самої організації, так і її членів на двох попередніх етапах.

Четвертий етап надає можливість членам організації накопичувати і конвертувати соціальний капітал у інші види капіталу та паралельно здійснювати реалізацію набутого соціального капіталу з метою формування подальших життєвих стратегій та просування у соціальній ієрархії суспільства. Якщо організація залишилась активним гравцем у полі молодіжних громадських організацій, то на цьому рівні накопичений соціальний капітал організації сприяє розвитку організації як успішної структури громадянського суспільства. З іншого боку, накопичений індивідуальний соціальний капітал членів організації впливає на формування їхніх життєвих стратегій в процесі його реалізації.

Отже, на четвертому етапі накопичення соціального капіталу членів молодіжних організацій відбувається не лише його накопичення, а й паралельна реалізація набутого соціального капіталу через формування своїх життєвих стратегій. На цьому етапі ці процеси є органічно взаємопов'язаними.

Таким чином, членство у молодіжній громадській організації дає можливість молодій людині реалізувати життєві стратегії через взаємовплив соціального досвіду людей, що існують в єдиному соціокультурному просторі, та соціально обумовлених чинників. Сучасні громадські організації виводять своїх членів одразу на мезорівень суспільної активності (вплив на процеси формування громадянського суспільства, здійснення різного роду заходів, спілкування з широкою мережею людей), що в свою чергу поступово складає та диференціює життєві та культурні стилі, створюючи соціокультурне середовище, яке сприяє формуванню та реалізації різних стратегій життя (Маринов, 2007).

Формування життєвої стратегії під впливом молодіжної громадської організації передбачає розуміння життєвих шансів індивіда як комплексного набору певних варіантів та способів побудови життя. Потенційні життєві шанси можна розглядати крізь призму можливостей вибору та зв'язків із соціальним оточенням. Тобто кожна громадська організація надає певний баланс можливостей вибору та соціальних зв'язків, що утримують людину у цій групі та сприяють формуванню зв'язків людини із різними значимими для неї групами та цінностями (Кухта, 2011).

НАУКОВА ЗНАЧУЩІСТЬ/ ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукова цінність одержаних результатів полягає у розробці концептуальної схеми аналізу соціального капіталу на макро-, мезо-, мікрорівнях, на підставі якої емпіричним шляхом досліджено та розроблено типологію життєвих

стратегій колишніх членів молодіжних громадських організацій під впливом сформованого соціального капіталу в середовищі молодіжної громадської організації.

ВИСНОВКИ

Формування соціального капіталу членів молодіжних громадських організацій – це процес, який привносить у життя кожної молодої людини якісно нові життєві шанси і можливості. Здобутий в організації соціальний капітал може впливати на формування та реалізацію майбутньої життєвої стратегії та бути тим підґрунтям, яке дає можливість не тільки вести певну соціальну та професійну діяльність, а й допомагає в особистісному розвитку, здобутті та реалізації влади, ресурсів і, таким чином, трансформується у цілком матеріальні вигоди для кожного члена цієї організації. Акумуляований соціальний капітал в молодіжній громадській організації загалом сприяє підвищенню обізнаності індивіда про можливості щодо майбутньої життєвої кар'єри (Adams, 2006), а реалізація життєвих стратегій відбувається у відповідності з його уявленнями про мету, сенс життя та власне місце у суспільстві.

Соціальний капітал молоді, сформований завдяки членству в молодіжних громадських організаціях, закладає фундамент громадянського суспільства і гармонізує життєвий простір країни. Зростання соціального капіталу через активізацію участі молоді в суспільному житті є важливою частиною концепції громадянського суспільства. Українське суспільство, особливо в час суспільних трансформацій, воєнних дій та внутрішніх переселень, потребує нарощення соціального капіталу молоді.

Підтвердженням цього є сплеск громадської та волонтерської активності молоді, нових громадських ініціативах, формування нових молодіжних політичних партій та соціальних ініціатив. Отже, соціальний капітал молоді, сформований завдяки членству в молодіжних громадських організаціях, закладає фундамент громадянського суспільства і гармонізує життєвий простір країни.

Перспективи подальших досліджень. Аналіз процесу накопичення соціального капіталу в молодіжних громадських організаціях показує, що часто члени молодіжних організацій застрягають на першому етапі набування зв'язків для використання їх в приватних цілях. Вони формують доволі велику базу корисних контактів, проте, не вміють та не мають навиків подальшої реалізації соціального капіталу для розвитку соціального середовища. Це і стає причиною того, що перехід від рівня індивідуального соціального капіталу на рівень соціального капіталу організації не відбувається. Цей факт впливає на виникнення потреби у продовженні дослідження зазначеної проблеми, зокрема в частині вивчення чинників, що перешкоджають трансформації одного рівня соціального капіталу в інший.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бурдье, П. (2002). Формы капитала. *Экономическая социология*, Т. 3, № 5. 60–74.

Коулман, Дж. (2001). Капитал социальный и человеческий. *Общественные науки и современность*, № 3, 121–139.

Кухта, М.П. (2011). Взаємозв'язок життєвих шансів та активнісного

компоненту життєвих стратегій. <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/pedagogy-psychology-and-sociology-311/special-and-industrial-sociology-311/7457-vzamozyvnyazok-zhittvih-shansv-ta-aktivnsnogo-component-zhittvih-strategy>.

Маринов, М.Б. (2007). Выход на континуальную стратегию жизни в индивидуализирующемся обществе. *Теория и практика общественного развития*, № 1, 60–63.

Патнам, Р. (2001). Гра в кеглі наодинці: занепад соціального капіталу. *Незалежний культурологічний журнал «І»*, № 21, 30–47.

Фукуяма, Ф. (2008). Соціальний капітал. *Незалежний культурологічний часопис «І»*, № 53. <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuyama.htm>.

Adams, S. (2006). Social capital : Encyclopedia of Career Development. SAGE Publications, Inc.

Billet, P. (2012). Indicators of youth social capital. The case for not using adult indicators in the measurement of youth social capital. *Youth Studies Australia*, N. 2, VOL. 31.

Borgatti, S., Jones, C., Everett, M. (1998). Network measures of social capital. *Connections*, № 21, 27–36.

Burt, R. (2000). The network Structure of Social capital. *Research in organizational behavior*, № 22, 345–423 <http://faculty.chicagobooth.edu/ronald.burt/research/files/NSSC.pdf>.

Coleman, J.(1990). Foundations of social theory. Cambridge : Belknap press of Harvard University press.

Burt, R. (2000). The network Structure of Social capital. *Research in organizational behavior*, № 22, 345–423 <http://faculty.chicagobooth.edu/ronald.burt/research/files/NSSC.pdf>

Calvert, M., Emery, M, Kinsey, S (2013). Youth Programs as Builders of Social Capital. *New Directions for Youth Development*, N.138.

Enfield, R. (2008). Social Capital and

Implications for Positive Youth Development. *Monograph University of California*.

<http://4h.ucanr.edu/files/1225.pdf>.

Grootaert, C. (2002). Social capital, household welfare and poverty in Indonesia. *Policy research working paper*, No 2148, Washington D.C. The world Bank.

Hirschman, A. (1982). *Shifting Involvements : Private Interest and Public*. Princeton, New Jersey, Princeton University Press.

Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization : Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton; NJ : Princeton Univ. Press.

Knoke, D. (1999). Organizational networks and corporate social capital. *Corporate Social Capital and Liability*; edited by S. M. Gabbay. Boston: Kluwer, 17–42.

Krishna, A., Uphoff, N. (1999). Mapping and Measuring Social Capital : A Conceptual and Empirical Study of Collective Action for Conserving and Developing Watersheds in Rajasthan, India. *Social Capital Initiative Working Paper*, No. 13, Washington DC : the World Bank.

<http://siteresources.worldbank.org/INTSO-CIALCAPITAL/Resources/Social-Capital-Initiative-Working-Paper-Series/SCI-WPS-13.pdf>

Lin, N. K., Cook, K., Burt, R. S. (2001). *Social Capital : Theory and Research*. New York : Aldine de Gruyter.

Lin, N. (1999). Building a network theory of social Capital. *Connections*, No 22, 28–51.

<http://www.analytictech.com/mb874/Papers/lin-socialcapital.htm>.

Loury, G. (1992). The economics of

discrimination : Getting to the core of the problem. *Harvard Journal for African American Public Policy*, No 1, 91–110.

Narayan, D., Pritchett, L. (1999). Cents and Sociability : Household Income and Social Capital in Rural Tanzania. *Economic Development and Cultural Change*, No. 47, 871–897.

Paldam, M. (2000). Social Capital: One or Many? Definition and Measurement. *Journal of Economic Surveys*, Vol. 14, Issue 5, 629–654. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.194.3259&rep=rep1&type=pdf>

Penning, J.(1998). Human capital, social capital and firm dissolution / J. Penning, K. Lee, A. Witteloostuijn. *Academy of Management Journal*, Vol. 41, 425–440.

Portes, A. (1998). Social capital : Its origins and application in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, Vol. 24, 1–24.

Sprengers, M., Tazelaar, F. (1988). Social networks and unemployment. *Paper presented at the MASO-conference*. Zeits, http://fritstazelaar.com/pdfs/Sprengers_Tazelaar_Flap_1988_Social_Networks_Reemployment_artcile.pdf

ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У ВТІЛЕННІ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ ЧЛЕНІВ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Актуальність. Діяльність та залученість до громадської організації може значно змінити світогляд молоді людини, пришвидшити її майбутній кар'єрний ріст та життєві успіхи, а розвиток її життєвих стратегій залежить від взаємовідносин, які вона буде як член організації, та від ресурсів, які вона накопичує як учасник молодіжної організації, тобто – від її соціального капіталу.

Метою статті є теоретичне та емпіричне обґрунтування особливостей генерування, конвертації та використання соціального капіталу у втіленні життєвих стратегій молоддю завдяки членству в молодіжних громадських організаціях.

Методологія. На основі концептуального аналізу підходів щодо дослідження соціального капіталу на макро-, мікро- і мезорівні виділено чотири основні рівні його вивчення: інституційний, мережевий, інтеракційний та ресурсний. Зазначені рівні вивчення соціального капіталу були закладені у методологічну базу дослідження формування соціального капіталу в молодіжних громадських організаціях. За допомогою методу глибинних інтерв'ю здійснене емпіричне дослідження особливостей набуття та впливу накопиченого соціального капіталу членами молодіжних громадських організацій на побудову їхніх життєвих стратегій, які визначені автором як спрямованості поведінки, що ґрунтуються на життєвих уявленнях, цілях та домаганнях, сформованих під впливом громадської активності в молодіжній громадській організації.

Результати. На основі проведених в межах дослідження глибинних інтерв'ю була запропонована авторська типологізація життєвих стратегій колишніх членів молодіжних громадських організацій у м. Львові. Зокрема, були виділені та описані громадсько-, бізнесово-, управлінськи- політично- та релігійно- орієнтовані типи життєвих стратегій.

Висновки. Проведений теоретичний та емпіричний аналіз процесу капіталогенерування молодіжних громадських організацій та можливостей використання цього ресурсу їх дійсними та колишніми членами у побудові життєвих стратегій, дозволив охарактеризувати соціальний капітал молоді як вагомий та необхідний чинник розвитку громадянського суспільства, а також окреслити ключові напрямки його розвитку: налагодження соціальних зв'язків та контактів; формування умов для розвитку відносин на основі довіри; заохочення та стимулювання співпраці тощо.

Подальша перспектива дослідження полягає у виявленні чинників, що заважають переходу індивідуального рівня соціального капіталу членів громадських організацій в соціальний капітал організації.

Ключові слова: громадська організація; соціальний капітал; молодь; життєві стратегії.